

# «Prioritering i praksis» 2015-17



Rapport fra samarbeidsprosjekt mellom Stiftelsen Lillehammer museum og Anno museum.



Oddentunet i Os, et Anno museum sine 22 besøkssteder



Fra boligfeltet i friluftsmuseet på Maihaugen med utsikt til bysamlingen, foto Camilla Damgård

Som forvaltere av store bygningsamlinger, har Anno museum og Stiftelsen Lillehammer museum mye til felles. Omfanget av forvaltningsansvaret stiller store krav til å holde god orden i forvaltningen og til å prioritere ressursene på best mulig måte. Med det store spennet i hva de ulike bygningene representerer når det gjelder type historie, geografisk opphav og opplevelsmuligheter, er det viktig med en bevissthet om hva man legger til grunn for prioriteringer. Samtidig er museene forskjellige; I Stiftelsen Lillehammer museum er samlingene konsentrert i et relativt lite geografisk området, mens i Anno museum er samlingene spredt i 17 kommuner og på enda flere besøkssteder. Museene har derfor også forskjellige innfallsvinkler og kunne gi hverandre nye perspektiver på bygningsforvaltningen. Slik håper vi at prosjektet også har overføringsverdi til andre museer.

## Innhold

<b>«Prioritering i praksis» 2015-17</b> .....	1
Innledning .....	3
1. Formål.....	4
2. Problemstillinger .....	4
3. Drøftingene .....	6
A) Prioriteringer på samlingsnivå.....	6
B) Prioriteringer på objektnivå .....	7
C) FDV-systemets rolle i prioriteringer .....	8
4. Museenes erfaringer med prioriteringsprosessene.....	13
Anno .....	13
SLM .....	14
Felles erfaringer og anbefalinger om prioritering .....	15
5. Vurdering og anbefalinger.....	17
Prioriteringsprosess .....	17
Primus med FDV-modul som hjelpemiddel .....	17
Oppsummering .....	18

Skrevet av Jorunn E. Gunnestad, konservator Anno museum



## Innledning

Prosjektsamarbeidet har basert seg på møter og felles seminarer med fokus både på å lære av eksempler fra andre museer og å utveksle erfaringer. Deltakelsen har vært tverrfaglig, med ansatte innen drift, håndverk og kulturhistorie.

Det første seminaret foregikk i mars 2016 på Maihaugen. Roy Høibo var leid inn som innleder for å gi museene et innblikk i hvordan et prioriteringsprosjekt kan forløpe, og hva det kan generere, basert erfaringene fra Ryfylkemuseet. Budskap var blant annet at prioritering må ses i forhold til overordnede formål og planer, og bygningenes betydning fortolkes i lys av museets samfunnsrolle. Videre at det krever en tverrfaglig prosess og en forankring i ledelsen ved museet. Ryfylkemuseets erfaring var også at det er mest hensiktsmessig å gjøre prioriteringer på anleggssnivå (som tun eller lokalmuseum). Det kan være ulike kriterier som er meningsfulle å legge til grunn på de forskjellige anleggene. Prioriteringsprosjektene bør følges opp med handlingsprogrammer og gjerne forvaltningsplaner, som viktige redskap til å planlegge innsats og samordne arbeid.



Roy Høibo forteller om Ryfylkemuseets erfaringer

Det andre seminaret ble holdt i mars 2017 på Hedmarken. Formålet var å drøfte vegen videre for museenes bygningsforvaltning basert på egne erfaringer med prioriteringer og bruken av Primus FDV-modul. Forsamlingen diskuterte ulike tilnærminger til vedlikehold med utgangspunkt i objekter i friluftsmuseet på Domkirkeodden. Deretter var det ekskursjon til Klevfos industrimuseum, som er et nasjonalt teknisk industrielt kulturminne. Der jobber de systematisk med FDV-dokumentasjon og planmessige tiltak med basis i krav fra Riksantikvaren. Klevfos har en kompleks problematikk pga. at bygningsmassen inneholder kjemikalierester som virker nedbrytende. Anlegget stiller også særskilte krav til bevissthet om personsikkerhet. Tema for diskusjon var dermed prioriteringer i forhold til konkrete problemstillinger omkring framgangsmåter og ulike hensyn.

I tillegg har prosjektet trukket veksler på museumsnettverkens klimaprojekt, som begge museer har vært delaktige i. Dette fordi klimaendringene øker belastningen på bygningene og gjør det desto viktigere enn før å ta inn etterslep på vedlikehold, gjøre forebyggende innsats og foreta prioriteringer for å sikre viktige verdier. Samarbeidet mellom Anno museum og SLM har avstedkommet et felles initiativ til å sette vedlikeholdsutfordringene på den politiske dagsordenen med søkelys på klimautfordringenes konsekvenser for innlandets bygningsarv.

## 1. Formål

Formålet var å prøve ut nye metoder og verktøy for å få oversikt over og gjøre prioriteringer i bygningsstillingen. Dette for å kunne bruke hjelpemidlene på en måte som gir varig positiv virkning på bygningsforvaltningen. Begge museer så behov for å kunne gjøre en begrunnet prioritering mht. å legge an ambisjonsnivå for framtidig forvaltningspraksis. Ansvar for bygningsstillingene er stort og vedlikeholdsutfordringene øker, mens finansieringsgrunnlaget ikke ser ut til å bli styrket.

Bruk av prioriteringsmetoden som Kulturrådet utga i 2014 <sup>1</sup> og FDV-verktøy ble satt som hovedfokus i prosjektet. Begge museer har vært involvert i å utvikle FDV-modulen i KulturIT sin prosjektgruppe. Kravene og ønskene som ble lagt i bestillingen derfra innebar at det skulle utvikles til et helhetlig system. Dette for å samle og oppdatere bygningsdokumentasjon av både historisk og teknisk art, og for planlegging både i det daglige og på lang sikt. I både FDV-systemet og prioriteringsmetoden ligger mange muligheter, og mange måter å bruke det på. Det er dermed opp til museene å definere en framgangsmåte i tråd med det behovet, formålet og kapasiteten de har. En av målsettingene var derfor å komme fram til en anbefaling om bruken og eventuell videreutvikling av disse verktøyene.

## 2. Problemstillinger

Metoden «prioritering i bygningsstillinger» ble drøftet i prosjektet. Med store bygningsstillinger som har til dels svært forskjellig opphav, karakter og behov, var spørsmålet hvordan et slikt verktøy kunne brukes på en mest mulig formålsrettet måte. Metodebeskrivelsen er omfattende, men budskapet fra Kulturrådet har også vært at prosessen og spørsmålsstillingene kan tilpasses det som er relevant for det enkelte museum. Det vil si at det er hensiktsmessig å gjøre et valg om hva man retter fokus mot avhengig av hva som er museets karakter og hva formålet med gjennomgangen er.

Flere FDV-verktøy ble vurdert innledningsvis. Det ble imidlertid ansett som viktig å prøve ut den nyutviklede FDV-modulen i Primus. Videre å drøfte hvordan verktøyet kunne brukes på best mulig måte, og eventuelt forbedres, i forhold til museenes behov og forvaltningspraksis. Ettersom begge museer skulle ta i bruk det nye systemet parallelt med en prioriteringsprosess, var spørsmålet også hvilken rolle FDV-systemet kunne ha i forhold til museenes prioriteringsarbeid.

Prosjektet har drøftet dette i lys av prioriteringsmetodens tre hovedtrinn.



*Utdrag fra presentasjon av Kulturrådets metodebeskrivelse "Prioritering i bygningsstillinger"*

Problemstillinger museene satte fokus på var:

- 1-3: *Hvordan avgrense et prioriteringsprosjekt?*

<sup>1</sup> Leden, Siv 2014: *Prioritering i bygningsstillinger, metode for prioritering i bygningsstillinger*. Kulturrådet

- Hensikt og mål: Bør man ha som fokus å avdekke hva som vil kreve mest vedlikeholdsinnsats, definere hvor det er viktigst å sikre autentisitet, eller også å finne ut hvor det er utviklingspotensial?
- Omfang og innsats: Hvor mye trenger man å registrere og samle av dokumentasjon for å kunne gjøre nødvendige avveininger i forvaltningen?
- 3-5: *Hvordan vurdere de ulike delene av bygningssamlingene?*
  - Bør man fokusere å se de gamle bygningssamlingene i friluftsmuseet i nytt lys?
  - Bør man stille spørsmål ved verdien av også nyere tilføyelser, som 1900-tallssamlingen på Maihaugen?
- 6-7: *Hvordan bruke kriteriet «relevans» i vekting?*
  - Museene har forandret seg; Hvordan spiller museets opprinnelse og formål inn i forhold til dagens definisjon av formålet?
  - Museene forventes også å utvikle seg og være samfunnsaktuelle; Hvordan vurdere relevans med tanke på det og i forhold til opprinnelig formål?

Dette er eksempler på spørsmål som ble stilt innledningsvis, som kan være aktuelle på flere trinn i en prioriteringsprosess. Det primære behovet for en slik gjennomgang er gjerne å «rydde» i det man har for å holde bedre orden i det. Deltakerne var også opptatt av at en prioritering også må ta hensyn til utviklingsperspektivet. Samtidig er ideene som friluftsmuseet ble formet etter viktige forankringspunkter for vurdering av både verdi og relevans, og for museets selvforståelse. Derfor har begge museene lagt vekt på å stille kritiske spørsmål til samlingene og til hvordan vi selv vurderer dem. Dette har museene gjort hver for seg pga. samlingenes og museenes ulike karakter, men prosjektet har vært en viktig arena for å diskutere prinsipielle spørsmål.

# Maihaugen

TRADISJON & LEVEMÅTE

Anders Sandvig startet innsamlingene i 1887 og samlingene flyttet til Maihaugen i 1904. I dag er det 208 bygninger fra Gudbrandsdalen og Lillehammer fra ca. 1200 til 2000.







STIFTELSEN  
LILLEHAMMER  
MUSEUM

*Museet utvikler seg; Mangfold i tid og tema på Maihaugen*

En felles utfordring var å få nok dokumentasjon inn i Primus-databasen til at verktøyet kunne prøves ut og anvendes slik hensikten er. Museenes praksis når det gjelder å arkivere bygningsdokumentasjon har variert gjennom tidene. Den er derfor spredt og befinner seg på forskjellige medier. Derfor ble det vurdert som hensiktsmessig å prioritere mengdeinnsats på utvikling av bygningsdokumentasjon i Primus. Dette slik at basen kunne gi nødvendig oversikt og dermed bli være til hjelp i prioriteringsmetodens to første faser; å beskrive og vurdere. Å samle og systematisere historisk dokumentasjon og tilstandsdata, samt kvalitetssikre grunndata, var derfor en viktig del av øvelsen. Det ble også diskutert om Primus FDV-modul burde utvikles som hjelpemiddel til vekting, dvs. til å systematisere og synliggjøre de ulike vurderingenes betydning for prioritering.

### 3. Drøftingene

I prosjektets første fase (A) dreide arbeidet seg om oversikt, kunnskap og prioriteringer på samlingsnivå. Det vil si hvordan går vi fram for å få oversikt? Hvor grundig bør man gå til verks for å få god nok oversikt? Hva slags prioriteringer trenger man å gjøre på samlingsnivå, og hvordan?

I prosjektets andre fase (B) ble fokus satt mer på prioriteringer, kunnskap og dokumentasjon på tiltaksnivå/prosjektnivå/bygningsnivå. Dette handler om hva man trenger og hvilke avveininger man må gjøre når det gjelder forvaltning, vedlikehold og istandsetting av enkeltbygninger.

Som siste fase i prosjektet (C), var museene enige om å fokusere på å utarbeide felles innspill til KulturIT om hvordan FDV-modulen bør forbedres og videreutvikles. Dette basert på hvordan museenes erfaringer tilsier at en prosess med dokumentasjon og planlegging foregår.

#### A) Prioriteringer på samlingsnivå

I første fase var det følgende tema som ble drøftet og framhevet:

- **Bygningsansvaret må bli tatt på alvor.**
  - Vi må få gehør for at bygningsbevaring er et av museenes viktigste oppgaver!
  - Ansvar for bygningsarven har kostnader og det må synliggjøres.
  - Håndverksbasert formidling er viktig for å underbygge verdien av jobben som gjøres og skape mer forståelse for håndverket og bygningsvernet.
  - Å sikre og formidle dokumentasjon er en viktig del av dette med å synliggjøre ansvaret.
- **Gode prosesser er viktige og ansvaret for å drive dem bør defineres.**
  - Hvilken rolle på museet har hovedansvaret?
  - Hva kommer først i prosessen?
  - En kommer lenger med prioriteringer når en først har tilstandsvurderinger.
  - Kulturhistoriske opplysninger må ligge i systemet først, som grunndata. Håndverkere trenger den informasjonen når de begynner sin vurderingsjobb.
  - Når de grunnleggende vurderingene foreligger, bør flere funksjoner på museene involveres, slik som formidling.
- **Forankring i museets formål og historie er nødvendig.**
  - Museumshistorie er også et moment å ta med i prioriteringene. Hva de vektla i museets historie har formet museet og det virker inn på tolkningsgrunnlaget i dag.
  - Vurderinger må ta i betraktning museets opprinnelige formål og grunnleggende idé, og dermed å se bygninger og anlegg i lys av den sammenhengen de står i på museet.
  - Historieforståelsen må legges til grunn, og det krever god dokumentasjon av bygnings- og vedlikeholdshistorikken.
- **Museets utviklingsmuligheter bør også spille inn.**
  - Både bakgrunn og framtid må tas i betraktning.

- Momenter som «verdiskaping» og «høy profileringsverdi» kan også spille inn på prioritering.
- Framtidas museumsansatte, myndigheter og publikum kan ha andre syn på hva som er viktig. Vi bør ikke gjøre prioriteringer i dag som utelukker deres valgmuligheter og fortolkningsrom.
- **Forankring i hele organisasjonen og i ledelsen er viktig.**
- Prioriteringer foregår på flere nivå, hvorav flere vurderinger må forankres i ledelsen;
- Det er både et ressurs spørsmål og handler om fortolkning av museets samfunnsrolle.
- **Kompetanse er også et viktig prioriteringss spørsmål.**
- både mht. hva det enkelte tiltak krever og
- betydningen av håndverkskompetanse på museet.

En prioriteringsprosess berører institusjonelle forhold, som hvordan samhandling foregår på tvers av fag og nivåer i museumsorganisasjonen. Det handler også om hvordan det tenkes om bygningsvernets plass i museets virksomhet, både museets historie og framtid tatt i betraktning

## B) Prioriteringer på objektnivå

På objektnivå var det særlig interesse for ulike aspekter ved «autentisitet» og hva det kan bety for vurderinger og valg når det gjelder istandsetting:

- Samtidig som at en skal ta hensyn til museets bærende idé og historie, er det viktig å kunne stille spørsmål ved tidligere tolkninger;
  - Er det vesensforskjell på å ha samlinger på rot og tilflytta i forhold til prioriteringer? Bygninger som er flyttet bort fra sitt opprinnelige miljø og satt i en konstruert kontekst på museum har et sterkere element av fortolkning.
  - Er det negativt for en bygning at den ble restaurert på 30-tallet? Gjør det den mindre viktig? Ikke nødvendigvis, men det kan åpne for flere spørsmål og alternativer når man skal vurdere løsninger for istandsetting.
- Hvordan skal vi forholde oss til autentisitet når vi må gjøre valg om hvordan huset skal settes i stand?
  - Skal vi vektlegge bygningen som objekt eller representant for sin tid? Bør vi rendyrke det som sier noe om en periode, eller verdsette bygningens ulike karaktertrekk og faser? En bør ikke se bort fra bygningens utviklingshistorie. Det hender man fjerner elementer for å framheve historiefortellende verdi. Det hender også at man fjerner historiefortellende elementer for å rendyrke autentisitet, men da fjerner man en del av historien.
  - Vi må vurdere både hva som fungerer og hva som er historisk riktig og som best ivaretar autentisitet, men uten å gjenta dårlige løsninger som svekker bygningenes bevaringstilstand.
  - Hva hvis vi ikke vet hvordan huset var opprinnelig, eksempelvis hvis det er gjort istandsettinger ut i fra en tolkning og man ikke har noe å etterspørre? Hvis det ikke fins sikre kilder for tidligere løsninger, så bør man følge siste restaurering slik at man ikke baserer valgene bare på hva man tror.
- Autentisitet kan være betinget av ståsted;
  - Autentisitet er et spørsmål om «i forhold til hva?», der en må være bevisst på bygningens historie både før den kom på museum og etter.
  - Samme kriterium er ikke like viktig for alle bygninger. Det varierer hvilke som er viktige, både i hvilken grad autentisitet er viktig og i forhold til hva.
- Når dokumentasjonen av bygningens historie på museum er mangelfull, er det desto viktigere at vi fra nå legger vekt på å begrunne og dokumentere våre valg.

En hovedkonklusjon var at det er viktig å drøfte hva man legger til grunn ved istandsetting og med en bevissthet om hvorfor man gjør de valg man gjør og at man kan begrunne dem.



*Museumshåndverker Morten Hjarnø forteller om forsøk med ulike fuger i murverket på industribygningen på Klevfos.*

### C) FDV-systemets rolle i prioriteringer

Museene har jobbet separat med å prøve ulike måter å ordne data i FDV-modulen på, for så å diskutere erfaringer og synspunkter med hverandre. Herunder er det drøftet hvordan den bør brukes både i forhold til istandsettningstiltak og som hjelpemiddel til å få oversikt over samlingene.

Håndverkerne på Maihaugen har tatt i bruk FDV-modulen i sin arbeidshverdag. Maihaugen hadde vedlikeholdshistorikken lagret i kartotek, som ble overført til Primus for å ha en samlet oversikt. Ved restaurering av bygningene på Maihaugen etterstrebtes en god dokumentasjon både med bilder og tekst lagt inn i Primus, samt særegne detaljer som oppdages. Primus med FDV-modulen oppleves så langt som et nyttig verktøy i forbindelse med å vurdere valg av løsninger og materialer, noe som er både tidsbesparende og nødvendig med hensyn til bevaring av autentisitet. Anno museum har i hovedsak tatt den i bruk til å registrere tilstandsvurderinger basert på kartleggingen som foregikk i perioden 2012-15. Etersom modulen ikke var ferdig før etter avslutning av registreringer, er de lagt inn i etterkant som overordnet tilstandsvurdering lagt inn og med rapport som vedlegg.

Mangelfull vedlikeholdshistorikk preger både SLM og Anno museum, som de fleste andre museer. Derfor ser museene fram til å dra nytte av at dokumentasjonen av egen vedlikeholdspraksis samles i en base. Det vil imidlertid kreve opparbeiding av erfaringsdata over tid, og noen forbedringer bør til.

#### *Istandsettingshistorikk og tilstandsutvikling*

Erfaringer med FDV-modulen er at systemet rommer mange mulige måter å registrere tiltak, avvik, tilstand osv. på, og at dette kan skape utfordringer når det gjelder å holde oversikten. Det innebærer at tilstandsutviklingen og istandsettingshistorikken kan spores på grunnlag av flere ulike typer registreringer med hver sin innbyrdes logikk og kronologi. Endring i tilstand kan framgå både som en tilstandsvurdering og som en registrering og oppfølging av avvik, med rapport for utført oppgave. Et



system som nettopp skal bidra til å holde oversikt kan derfor utgjøre en utfordring for det samme. Dermed er det viktig at et museum lager seg en rutine for hvordan man registrerer tilstand, avvik og utført tiltak fra nå, slik at istandsettingshistorikken framgår tydelig. Denne typen historikk er viktig dokumentasjon og beslutningsgrunnlag for framtidige bygningsforvaltere, som må være søkbar.

SLM har som mål å oppdatere tilstanden hvert år med egen FDV-runde hvor vanlig vedlikehold og nye skader legges inn. Måten de har gått inn for å bygge opp tilstandshistorikken i Primus FDV-modul på, er å opprette ny tilstandsregistrering hvert år. Da kan registreringene ordnes kronologisk etter år, og søkes opp med samme logikk. Så genereres oppgaver derfra framfor at det opprettes egne registreringer for avvik. Da blir det færre registreringsenheter å forholde seg til, og sammenhengen synes. Under «bygningsarbeid» legges det inn prosjekter som er påbegynt eller utført, som regel ett resultat fra FDV-runden. Avvik brukes som varsel om skader som er registrert utenom FVD runder, både av rode-ansvarlig og varsling fra andre.

Hva som er gjort med bygningene bakover i tid er også en viktig del av beslutningsgrunnlaget ved istandsetting. Hvordan bør en sortere den museale istandsettingshistorikken i forhold til historikken som omhandler bygningens liv før den kom på museum, og i forhold til den vi etablerer fra nå?

Som det er nevnt i prioriteringsmetoden, er det relevant å sette et skille mellom det som skjedde før bygningen ble museumsobjekt og etter. Det kan løses på flere måter i Primus, for eksempel ved at bygningsmessige tiltak utført før museets tid legges i historikkfanen under grunndata mens opplysninger om nye tiltak legges i FDV-modulen. Det kan også være hensiktsmessig å legge inn informasjon om tidligere tiltak i museets forvaltning som en del av bygningens historikk. SLM har valgt å legge inn historisk vedlikehold som vedlegg. Det er også et mål å kunne utføre enkle søk i Primus også når det gjelder bygningsdelhistorikk.










Imidlertid er tilgangen på informasjon om istandsettingshistorien på museet så varierende at det kan være vanskelig å sortere i, framstille og skille ut. Derfor kan vi måtte operere med to «nullpunkter»; Før og etter museumsstatus, og før og etter man iverksatte systematisk dokumentasjon. Hovedpoenget bør være å finne en konsekvent praksis som gir mening for det enkelte museum. Museene i prosjektet har imidlertid også anbefalt KulturIT å forenkle måten å benevne hendelser i FDV-modulen på slik at systemet kan gjengi en logisk struktur og kronologi.

#### *Rapportmuligheter*

Det er viktig å kunne formidle tydelig og lettfattelig informasjon til ledelsen og myndigheter om tilstanden og hvordan den utvikler seg, som grunnlag for prioriteringer i planer og budsjetter. Da trengs en forenklet sammenstilling av vurderingene på samlingsnivå.

I FDV-systemet kan vi i dag se fra sidepanelet hvor mange bygninger som ligger inne med tilstandsgrad og avvik, og hvor mange bygninger som sorterer under hhv tiltaksklasse 1, 2 og 3. Dette sier noe om samlingsenes tilstand og fordelingen av behov for større tiltak (3), tiltak av moderat omfang eller nærmere undersøkelser (2) og alminnelig og forebyggende vedlikehold (1). En kan også bruke tiltaksklasse 0, som betyr ingen tiltak påkrevd, noe som er delvis misvisende fordi alle bygninger trenger tilsyn og forebyggende vedlikehold. Imidlertid gir dette bare antall bygninger med tiltaksklasse, skader og avvik, uten at det framgår av oversikten hva slags bygninger det gjelder.

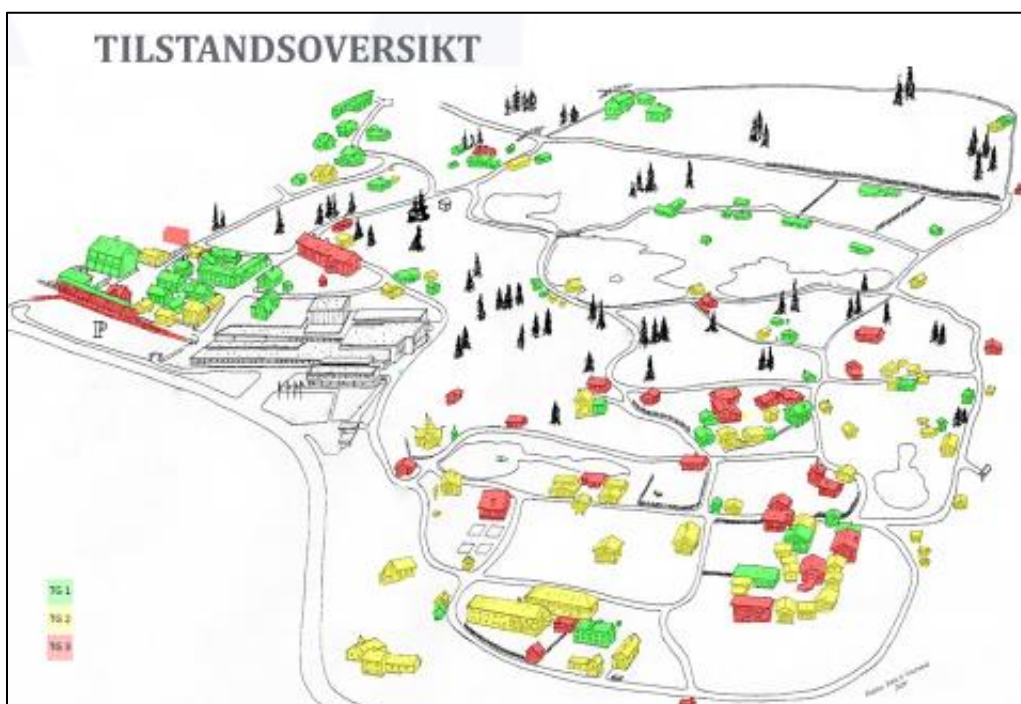
Når tilstand eller avvik er lagt inn eller oppdatert i modulen, framgår dette hvis man også endrer tiltaksklasse eller i form av at antall registrerte avvik eller skader synes. Dette gir imidlertid ingen analysemuligheter mht. å antyde hva skadene dreier seg om eller krever av oppfølging.

			<input type="checkbox"/> Alvdal museum
Bygning: TB.00773: Vinterfjøs	Bygning: TB.00774: Utløe	Bygning: TB.00665: Løe	<input type="checkbox"/> Anno museum
Enkeltobjekt Trysil/Engerdal museums...	Enkeltobjekt Trysil/Engerdal museums...	Enkeltobjekt Trysil/Engerdal museums...	<input type="checkbox"/> Domkirkeodden
			<input type="checkbox"/> Dolmotunet/Sætersgårds saml...
Bygning: TS.2016- 1532382: Østgård-koia	Bygning: TS.2016- 1532385: Fjøs-Per-Erik- koia	Bygning: TS.2016- 1532394: Smie	<input type="checkbox"/> Eidskog museum
Enkeltobjekt Trysil/Engerdal museums...	Enkeltobjekt Trysil/Engerdal museums...	Enkeltobjekt Trysil/Engerdal museums...	<input type="checkbox"/> Engerdal museum
			<input type="checkbox"/> Folldal bygdetun
			<input type="checkbox"/> Glomdalsmuseet
			<input type="checkbox"/> Musea i Nord-Østerdalen
			<input type="checkbox"/> Norsk Migrasjonsmuseum
			<input type="checkbox"/> Norsk Skogmuseum
			<input type="checkbox"/> Odalstunet
			<input type="checkbox"/> Os museum
			<input type="checkbox"/> Rendalen bygdemuseum
			<input checked="" type="checkbox"/> Trysil/Engerdal museumsse... 30
			<input type="checkbox"/> Tyllidalen bygdetun
			<input type="checkbox"/> Tynset bygdemuseum
			Overordnet tilstandsklasse 272
			<input type="checkbox"/> TK1: Vedlikehold/forebyggen... 5
			<input type="checkbox"/> TK2: Moderate reparasjoner ... 14
			<input type="checkbox"/> TK3: Store inngrep basert på... 11
			Hendelser 328
			<input type="checkbox"/> Har skader/avvik 5
			<input type="checkbox"/> Har tilstandsvurderinger 30
			<input type="checkbox"/> Har bygningsarbeid

FDV-systemet bør kunne generere rapporter der informasjon enkelt og effektivt kan sorteres, filteres og ordnes til en oversikt over tilstanden for bygningssamlingene. Per i dag er det knapt mulig å produsere rapporter for et større antall objekter i det hele tatt i Primus FDV-modul.

En beskrivelse til konsekvensgraden som angir tidshorisont vil også kunne hjelpe til med å synliggjøre hva tilstanden betyr ved å angi hvor mye det haster med tiltak. Videre bør tiltaksklasse kunne genereres ut fra bygningenes tilstandsgrad og konsekvensgrad som en forenkling av prosessen.

Maihaugen har til nå løst behovet for enkel rapportering for overordnede styringsformål ved å markere bygningene på kart i ulike farger:



### Tilstandsvurderingenes betydning for handling

Denne måten å synliggjøre tilstanden på ga opphav til en idé om å kunne framstille sammenhengen mellom tilstand og betydning av tiltak som en ROS-analyse.

Tiltaksklassene i FDV-modulen sier ikke noe om hvordan tilstandsgrad står i forhold til bygningenes verdi eller relevans i samlingen. En bygning kan trenge omfattende tiltak sett ut fra omfang av skader, men er ikke nødvendigvis noe man ønsker å prioritere høyt eller behøver å gjøre mye med. Derfor gjenspeiler ikke tilstandsvurderingene i seg selv hvor viktig eller alvorlig behovet er.

Tilstandsvurdering + verdi/betydning= ROS-analyse		
Sannsynlighetsskala:		Konsekvensskala:
1. Lite sannsynlig	Kan skje	1. Lite alvorlig
2. Sannsynlig	Har skjedd	2. Alvorlig
3. Svært sannsynlig	Har skjedd flere ganger	3. Svært alvorlig /katastrofalt

Bygningenes bevaringstilstand og – situasjon utgjør risikoen og sannsynligheten for at noe kan skje. Bygningenes verdi og relevans utgjør parametrene på konsekvensskalaen. En slik systematisk måte å sammenstille faktorene i prioriteringsmetoden på kan være nyttig for å synliggjøre hva tilstanden bør bety for handling. Det igjen kan danne grunnlag for å sortere tiltak i en handlingsplan og for å argumentere for prioriteringene. ROS-tankegangen er også nyttig fordi at i likhet med bruken av en krise- og beredskapsplan, trenger bygningene både en plan for hva man gjør når skaden er inntruffet og hva man bør gjøre for å unngå at den inntreffer. En slik analyse kunne være en forenklet måte å framstille konklusjonene av en prioriteringsprosess på.

Hvis en slik sammenstilling skal kunne gjøres ved hjelp av Primus, trenger den imidlertid funksjoner for å synliggjøre verdi og relevans.

### Museale føringer

Primus har ikke tilstrekkelig med funksjoner for å definere kulturhistorisk verdi i dag. Det kan beskrives i fritekstfelter, som ikke er søkbare eller rapporterbare. For å si noe om hvilke føringer som fins for bygningens forvaltning, kan man legge inn vernestatus basert på offentlige vedtak.

Man kan også registrere bygningens funksjon i Primus. Da handler «funksjon» om hva som var bygningens opprinnelige bruk og formål (f.eks. bolig) og hva som er dagens bruk (f.eks. fritidsbolig), noe som reflekterer hvordan funksjon fanges opp i offentlige bygningsregistre.

Museene kan imidlertid ha behov for å registrere hva som er bygningens bruk på museet og å kunne skille dette fra øvrige opplysninger om funksjon. Det har betydning for hvordan bygningen forvaltes om den brukes som magasin, lager eller utstillingsbygg på museet. Denne måten å registrere funksjon på i Primus vil da si noe om bygningens relevans, dvs. hvordan den inngår i museets utøvelse av sin samfunnsrolle og dens rolle i forhold til museets virksomhet. Videre kan det være viktig å synliggjøre selvpåførte restriksjoner eller påbud basert på bygningenes bruk, slik som fyringsforbud, behov for sikring av gjenstander eller tilrettelegging for formidling.



*Rekonstruksjon av bakerovn i et fredet hus som er i aktiv bruk til formidling, herunder fyring for baking.*

Det er bare et fåtall bygninger på museum som har status som fredet etter Kulturminneloven eller vernet etter Plan- og bygningsloven. De aller fleste bygningene er det museet selv som har definert verdien og betydningen av gjennom å erverve den som museumsobjekt og gjennom hvordan den forvaltes på museet. Hvordan museet stiller seg til bygningens verdi og betydning kan variere over tid, med ulike fagperspektiver, og i forhold til hva omgivelsene signaliserer (både publikum og myndighetenes forventninger og interesse). I dette ligger en risiko for tap av verdi dersom ikke de ulike generasjonene i museets personale sikrer dokumentasjonen og formidler de vurderingene som er lagt til grunn. Derfor er det viktig å oppsummere kunnskapen og de faglige meningene om bygningene i en felles base som gjør det tilgjengelig for framtidige generasjoner.

Ved registrering av gjenstander i Primus det lenge vært en avkrysningsfunksjon for om objektet har høy bevaringsverdi og ikke kan avhendes, eller om det er en dublett osv. Dvs. at man ved oppretting av registreringen må ta stilling til gjenstandens rolle i samlingen. På samme måte vil det være nyttig å synliggjøre hva en bygning sin rolle i samlingen er; Er den et unikt dokumentasjonsobjekt? Har den så spesielt høy bevaringsverdi at den ikke tåler bruk og endringer? Eller er verdien av en mer ordinær eller robust karakter slik at den tåler å brukes til arrangementer eller bygges om innvendig til magasin, for eksempel? Grad av hensyn til bevaringsverdi i forhold til andre museale hensyn vil være nyttig og er også i prioriteringsmetoden framhevet som en viktig del av det man bør ta stilling til.

Derfor er det lagt inn ønske hos KulturIT om en utvidelse av funksjoner i grunnregistreringene for å fange opp bygningenes funksjon på museet og gradering av objektverdivurdering i samlingene, som:

1. Særlig høy bevaringsverdi
2. Høy bevaringsverdi
3. Bevarings- og bruksverdi
4. Bruksverdi
5. Avhendet

Imidlertid har museene også nådd en klarere erkjennelse av at prosessene med å vurdere bygningene og ta stilling til prioriteringer i bygnings-samlingene verken kan eller bør automatiseres. For eksempel bør det ikke være noen automatikk i at det er det røde man prioriterer høyest. Det kan være vel så hensiktsmessig å snu på prioriteringslogikken; God tilstand kan være et viktig kriterium for å prioritere, framfor at man alltid setter det som er i dårlig stand først. Dette for å beholde en god tilstand slik at man unngår at bygninger med høy relevans og verdi forfaller. Derfor er selve prosessene omkring å vurdere bygningene og drøfte hva de betyr vel så viktige.

#### 4. Museenes erfaringer med prioriteringsprosessene

Museene har hatt hver sine prosesser når det gjelder å gå gjennom samlingene og utarbeide prioriteringsgrunnlag. Anno museum har gjort en kartlegging og tilstandsregistrering forut for dette prosjektet, mens SLM gikk i gang med sin gjennomgang nå. SLM har imidlertid allerede hatt rutiner for tilstandsregistrering og systematisk tilsyn lenge, mens Anno museum ønsker å ta i bruk den type prosedyrer nå. Museene har derfor kunnet utvekslet erfaringer til gjensidig nytte.

##### Anno

Anno museum har gjennomført en omfattende tilstandsregistrering for første gang. Utfordringen er å ta denne kunnskapen i bruk. En hovedkonklusjon er at en stor del av skadene har oppstått som følge av mangel på jevnlig tilsyn og systematisk forebyggende innsats. Dette igjen har sammenheng med struktur og organisering. Bygnings-samlingen er spredt og ansvaret er fordelt på flere aktører.

Grunnet omfanget av bygnings-samlingen og behovet for å gjøre grunnleggende grenseganger, er det ikke gjennomført noen komplett og samlet prioriteringsprosess. En har brukt metodikken og hovedkriteriene – ressursbehov, relevans og verdi – som grunnlag for å grovinndelesamlingene i forvaltningskategorier.

Spørsmålet man har stilt i prosjektperioden er hvordan dette skal praktiseres. Dvs. hvordan prioriteringsgrunnlaget bør nedfelles i en praksis når det gjelder rutiner for tilsyn og forebyggende vedlikehold. Videre hva dette bør bety for fordeling av ansvar mellom Anno museum som overbygning, avdelingene som nærmeste forvaltningsnivå, lokale eiere og frivillige.

Anno museum har derfor fokusert på å formidle funnene i tilstandsregistreringene gjennom digitalisering av tilstandsdokumentasjon og å prøve ut samarbeidsformer internt og med eiere og frivillige når det gjelder å følge opp tilsyn og vedlikehold.

Videre har Anno museum lagt prioriteringsmetoden til grunn for kategoriseringen av bygningene i avtaler med eierne av museumsanleggene som er tilsluttet regionmuseene i Anno. Dette er en måte å etablere forvaltningsregimer på som samtidig trekker opp ansvarsforhold og roller. Prioriteringer og oppgavefordeling i forhold til forvaltning er dermed forankret i et nytt avtalesystem. Dette har foregått parallelt med prosjektet, og er måten Anno museum har synliggjort sine prioriteringer på.

Dette gjelder foreløpig tre regioner der museumsanleggene har flere eiere og er spredt på flere lokaliteter, hvor eierne har sine egne ønsker for bruk i tillegg til museets forvaltning og formidling (f.eks. til årlige spel). Kategoriene gjenspeiler hvor omfattende innsats som Anno museum vil prioritere avhengig av hvor stor museumsfaglig relevans de har og hvor sterke bevarings-hensyn de krever sett i sammenheng med eiernes bruksinteresser og bygningenes tålegrense i forhold til bruk.

### **3 Særlige bestemmelser knyttet til faste eiendommer og samlinger**

#### **3.1. Faste eiendommer**

*Partene skal i fellesskap foreta en gjennomgang av [...] kommunes bygningsmasse i forbindelse med inngåelse av denne avtalen. Det kan da være aktuelt å dele bygningsmassen i tre kategorier:*

- 1) Bygninger som Anno museum har det fulle ansvar for*
- 2) Bygningsmasse som gis prioritet etter bygninger nevnt under pkt. 1), og som Anno museum vil forestå vedlikeholdsarbeider for hvis arbeidene finansieres av [...] kommune eller av andre finansieringskilder*
- 3) Bygningsmasse som Anno museum ikke tar ansvar for, f.eks. fordi den ikke har tilstrekkelig kulturhistorisk interesse*

*Anno museum skal i samråd med [...] kommune foreta årlig tilsyn og kartlegging av vedlikeholdsbehov av bygningsmassen i kategori 1) og 2).*

*[...] kommune kan initiere vedlikeholdsarbeider for bygninger i kategori 1) og 2) ved selv å bidra økonomisk. Slike økonomiske bidrag kan påvirke tidspunktet for igangsetting av kostnadskrevende vedlikeholdsarbeid.*

Bygninger i kategori 1 har høy kulturhistorisk verdi og relevans for museumsvirksomhet sett i forhold til det enkelte museum sitt formål og museumsfaglige krav slik de er forankret bl.a. i ICOMs museumsetiske regelverk. Bygninger i kategori 2 har kulturhistorisk verdi og relevans, men er gjerne objekter som lokal eier også har annen bruksinteresse knyttet til og som vurderes å tåle det. Eksempler på dette er hus tilpasset andre formål enn museale, som til teaterkulisser, scene eller kafé. Bygninger i kategori 3 er de som vurderes å ikke ha relevans for musealt formål, og som dermed ikke inngår i Anno museum sitt ansvar. I noen tilfeller er disse avhendet etter enighet med eier. Det dreier seg gjerne om bygninger som er havnet under museets vinger mer som resultat av tilfeldigheter enn faglige vurderinger.

## SLM

SLM valgte å følge Kulturrådets «oppskrift» gjennom en hel prosess og har kommet fram til en karakter og overordnet tilstandsgrad/tiltaksklasse for alle hus. Det ble engasjert en arkitekt for prosjektperioden til å gå gjennom bygningsmassen sammen med museets egne ansatte. Erfaringene med å få et utenfraperspektiv på samlingene var gode. Det er nyttig å ha med eksterne fagpersoner med en annen kompetanse og bakgrunn til å stille spørsmål ved antagelser som museets personale tar for gitt når de gjelder bygningenes betydning. SLM har også hatt en tverrfaglig prosess omkring vurderingene, der både konservator og håndverker har medvirket sammen med den innleide arkitekten. Dette resulterte i en oppstilling av bygningene med karaktergiving, som samlet førte til en prioriteringsrekkefølge.

Fredingsstatus	Kode	Navn	Relevans	Kult.h.verdi	Ress.behov	Pri
<b>1616</b>	<b>K 20</b>	<b>Eldhus, Bjørnstad</b>	<b>A</b>	<b>A</b>	<b>D</b>	<b>1</b>
	H 03	Prestegarden fra Vågå	A	A	D	1
	J 01	Søre bygningen, Jørstad	A	A	C	2
	K 05	Stabbur 1, Bjørnstad	A	A	C	2
	K 06	Loft 1, Bjørnstad	A	A	C	2
1459	P 01	Fiskerkapellet	A	A	C	2
	L 01	Vinterstua, Øygarden	A	A	C	2
	L 03	Veslestua, Øygarden	A	A	C	2
	L 04	Bu, Øygarden	A	A	C	2
	H 04	Lykrestua	A	A	B	3
	K 03	Nystua, Bjørnstad	A	A	B	3
	K 07	Loft 2, Bjørnstad	A	A	B	3
	K 08	Stabbur 2, Bjørnstad	A	A	B	3
	U 20	Uthus, Olsengården	A	A	B	3
	Z 01	Røssumstua	A	A	B	3
	Z 02	Dalseggstua	A	A	B	3
ca. 1200	II 11	Garmo stavkirke	A	A	A	4
	K 02	Andersstua, Bjørnstad	A	A	A	4

Utdrag fra prioriteringsliste basert på metodens poengvinningsystem

### Felles erfaringer og anbefalinger om prioritering

Begge museer har på grunnlag av prioriteringsmetoden tatt stilling til forvaltningsregime for bygningene. Erfaringene med bruken av metoden til dette er bl.a.:

- **Prioriteringsprosessen er viktig og nyttig som bevisstgjøring og til begrunnelse:**
  - o Prioriteringsmetoden er et godt verktøy for å begrunne. Den bidrar til å belyse grunnlaget for og konsekvensene av ulike valg.
  - o Å følge en slik metode gir større legitimitet til valg. Museets skjønn ikke det enkleste. Derfor er det viktig med en bevisstgjøringsprosess og å kunne belyse de valg man tar.
  - o Det krever en bevissthet om hva relevans kan være i et tidsperspektiv: Relevans er egentlig todelt; det som gjelder i dag, og hva som kan bli relevant senere/potensielt.
  - o SLM hadde en diskusjon på om relevans eller kulturhistorisk verdi burde være mest avgjørende for museet. Dette bør diskuteres i ledelsen av museet.
- **Det er viktig å være bevisst på hvilken prosess man legger opp:**
  - o Prioriteringene bør forankres i hele organisasjonen og involvere flere avdelinger.
  - o Prosessen med å prioritere bør foregå tverrfaglig og involvere flere fagpersoner.
  - o Det er lurt å ha en gjort en vurderingsjobb når det gjelder tilstand og kulturhistorisk verdi før man trekker inn flere hensyn. Da er Primus med FDV-modul nyttig for å samle, ordne og synliggjøre grunnleggende premisser.
- **Prioriteringer foregår på flere nivå og de virker inn på hverandre:**
  - o Det er viktig å vurdere hver enkelt bygning. Samtidig må den ses i lys av en sammenheng; Et friluftsmuseum må også betraktes som en helhet. En bygning kan ha miljøverdi som del av en museal helhet og museumshistorie, sjøl om den ikke har stor verdi som enkeltobjekt.

- Likevel kan ikke alt sidestilles, og det er ikke sikkert at alle tidligere inntak var like godt gjennomtenkt eller begrunnet. En gjennomgang av bygningssamlingene er en nødvendig øvelse for å sortere i bygningenes ulike forvaltningsbehov og betydning.
- Det ligger prioriteringer i alt og i alle ledd av forvaltningsarbeidet. Våre prioriteringer vil også virke inn på framtida sine, og det krever at vi dokumenterer våre valg.
- **Prioriteringsarbeidet bør også omfatte kompetanse:**
  - Bygningshåndverk er komplekst og omfatter mange fag, og de ulike bygningene krever forskjellig og gjerne flere typer kompetanse. Derfor er det viktig også å vurdere hva tiltakene krever av kompetanse og hvordan det bør løses.
  - Det medfører også noen overordnede spørsmål: I hvilken grad skal man vektlegge å bygge opp museets egen håndverkskompetanse? Og hvordan skal det veie i forhold til ønsket om å leie inn ekstern kompetanse for å øke innsatsen i perioder?
  - Det handler både om å ivareta kunnskapen knyttet til bygningene og samtidig sikre museets evne til å forvalte bygningssamlingene framover.
  - Museumshåndverkeren er og bør være antikvariske spesialister og deres rolle er viktig for å forstå og videreføre kunnskapen som ligger i bygningssamlingene. Museenes ansvar for å forvalte immateriell kulturarv bør også spille inn.
  - Leie av tjenester kan være nødvendig og hensiktsmessig, men det er samtidig viktig å diskutere kvalitetssikring og museets ansvar for det.



Sammenligning av virkningen av ulike framgangsmåter i mur på Klevfos, for å oppnå kunnskap om materialer og metoder.



## 5. Vurdering og anbefalinger

Erfaringene som SLM og Anno museum har gjort underbygger betydningen av dokumentasjon, gode prosesser og forankring både bredt i organisasjonen og hos ledelsen. De bekrefter også betydningen av å begrunne våre forvaltningsrelaterte valg med vurderinger fra alle de tre innfallsvinklene ressursbehov, kulturhistorisk verdi og relevans. Prosjektet har også synliggjort behovet for å utvikle FDV-modulen slik at den kan brukes til å dokumentere grunnlaget for alle de tre hovedkriteriene.

### Prioriteringsprosess

Museene vurderer prioriteringsmetoden som et nyttig hjelpemiddel, men vil også påpeke at det krever en bevissthet om hvilket formål prioriteringsgjennomgangen skal tjene. Metoden er omfattende. Bli tilnærmingen for komplisert og materialet for stort og vanskelig å navigere i, kan det undergrave nytten. Videre krever det en bevissthet om ulike nivåer av prioriteringer og at det innebærer ulike prosesser og ulik grad eller nivå av involvering, samt ulikt omfang når det gjelder dokumentasjonsgrunnlag. Dette avhenger noe av hva som er hensikten.

Prioriteringer foregår på flere nivåer; Samlingsnivå og på objektnivå. Prioriteringer omfatter også institusjonsnivået og bør omhandle kompetanse. Det er vanskelig å gjennomføre en prioriteringsprosess uten å berøre hvordan organisasjonen samhandler og prioriterer når det gjelder hva slags kunnskap som kreves. De valg som gjøres på de ulike nivåene påvirker hverandre gjensidig. På en side er valg av kompetanse basert på oppgavene, og dermed på hva samlingene inneholder av verdier og krever av innsats. Hvilken kompetanse man har tilgjengelig og som man involverer i å gjøre vurderinger spiller samtidig inn på hva man oppdager opp og legger til grunn som viktig. Hvert enkelt objekt har en rolle i samlingen. Hvordan man ser på bygningssamlingens rolle i museets virksomhet spiller inn på hvordan man vurderer objektets betydning i sammenhengen. Samtidig kan vurderingen av ett objekt spille inn på hvordan man vurderer samlingen og dens potensiale når det gjelder rollen i museets virksomhet. Det igjen kan endres hvis man setter et annet perspektiv på objektet.

Derfor er det en generell anbefaling fra prosjektet å bruke tid innledningsvis på å diskutere bygningssamlingenes betydning i museets samfunnsrolle. Formålet med en slik gjennomgang bør klargjøres i lys av det, noe som også har betydning for hvilke spørsmål man stiller og hva man legger til grunn for prioritering. Videre anbefales det å drøfte de vurderingene som gjøres i prosessen i forhold til hva det krever av museets framtidige innsats og i forhold til kompetanseutvikling.

### Primus med FDV-modul som hjelpemiddel

Primus FDV-modul hjelper museene med å samle all dokumentasjon som er relevant for å holde orden i og dokumentere sin forvaltningsinnsats. Dermed kan den også være viktig for framtidige generasjoner, slik at man kan unngå den fragmenteringen og de manglene som har preget dokumentasjonen fram til nå.

Med muligheten til å dokumentere tilstand, avvik og oppgaver har Primus som dokumentasjonsbase fått et viktig supplement. Imidlertid gjenstår det å se hvor godt den vil fungere også som styrings- og kommunikasjonsverktøy i det daglige.

På mange måter er systemet blitt for stort. Museenes mange ønsker om at det skal løse alle behov har kanskje gjort systemet for komplekst. Det er en terskel å ta i bruk systemet, noe på grunn av kompleksiteten. Det stiller krav til at museene setter seg godt inn i mulighetene og enes om en konsekvent praksis som gjør både bruken enklere og dokumentasjonen oversiktlig.

Først og fremst er Primus en dokumentasjonsbase. Enn så lenge bidrar FDV-modulen primært til å utvide den anvendelsen. Den blir ikke i noen stor grad tatt i bruk for styre oppgaveflyt eller daglig planlegging, men mer som et verktøy for å ordne og samle forvaltningsrelatert dokumentasjon.

For å fungere godt som verktøy til å gi handlingsnyttig informasjon på samlingsnivå, trenger Primus med FDV-modul bedre funksjoner for å sammenstille parametre og utlede rapporter for flere objekter samtidig. En viktig del av nytten ved en stor base og et digitalt verktøy bør være nettopp å kunne behandle større mengder data på en effektiv måte, og å kunne generere rapporter med flere typer utvalg. Dette vil være til hjelp for planlegging, prioritering og rapportering på flere nivåer, både internt og eksternt.

Imidlertid må man ikke glemme at virkningen av verktøyet avhenger av vår praksis. For at systemet skal kunne gi god hjelp, krever det at museet også bruker det konsekvent og legger inn god dokumentasjon. Videre trenger god bygningsforvaltning fortsatt samarbeid og arbeidsprosesser i form av ansikt- til – ansiktkommunikasjon først og fremst. Betydningen av FDV-modulen som kommunikasjonsmiddel er derfor også underordnet så lenge museene våre ikke er større enheter. Systemet er imidlertid godt egnet til å dokumentere egen praksis og egne beslutninger for framtida, noe som er viktig for å legge grunnlag for framtidig forvaltning. Det innebærer også at verdien av basen som konkret planleggingsverktøy vil øke etter hvert som den fylles med erfaringstall og dokumentasjon av utførte tiltak over tid. Ved å følge en konsekvent praksis kan man bygge opp en systematisk og kronologisk istandsettingshistorikk fra nå og framover i tid. Da etablerer vi en mer etterprøvable og informativ istandsettingshistorikk for framtidige generasjoner.

Av samme grunn har Primus med FDV-modulen en begrenset rolle når det gjelder vekting og prioriteringer på samlingsnivå. Den type avveininger krever tverrfaglige prosesser. Drøftingene gir størst nytte når de foregår i en dynamikk og ikke som separate registreringer og vurderinger via et system. Imidlertid forenkler systemet disse prosessene ved at man får en samlet oversikt over premissene som virker inn på vurderinger og vekting. Når de nødvendige data er inne for å belyse kulturhistorisk verdi og tilstand, forenkler det arbeidet med metodens senere faser og bruken etterpå.

### Oppsummering

Både prioriteringsmetoden og Primus med FDV-modul kan bidra til å øke museenes bevissthet om egen forvaltningspraksis, samlingenes betydning i museets virksomhet og hva det innebærer av ansvar. Det er viktig å kunne begrunne de valg man gjør og å dokumentere det for framtida. Begge deler kan også bidra til å knytte ulike fag og seksjoner i museene tettere sammen fordi de forutsetter en tverrfaglig tilnærming. Bruken av disse hjelpemidlene synliggjør også betydningen av ulike typer fagkompetanse omkring bygningsvern på museene og av å vurdere også hva slags kompetanse som kreves nå og i framtida. For at prioriteringene skal bli reelle, må de imidlertid forankres hos ledelsen og synliggjøres overfor myndighetene. Det kan både metoden og Primus være gode hjelpemidler til.

Både metoden og systemet tilbyr et bredt spekter av anvendelsesmåter, som kan gjøre bruken for kompleks. Dette stiller krav til at hvert museum definerer en standard ut fra sin karakter og formålet med anvendelsen. Samtidig har de sine begrensninger og er bare hjelpemidler, ikke selve løsningene. Viktigere er selve prosessene omkring dokumentasjon, vurdering, vekting og prioritering. God forvaltning krever samhandling og at vi forholder oss til objektene i praksis.